Eenige merkwaardige Aberratiën

EN EEN NIEUWE VARIËTEIT

afkomstig van een dankbaar vangterrein

DOOR

D. TER HAAR.

(Hierbij plaat 14, fig. 4—11).

In vroeger jaren was het « Onland » bij Groningen een zeer bekend vangterrein. In de Bouwstoffen komt in de lijst, die in het tweede deel geplaatst is, de naam herhaaldelijk voor. Dit was te danken aan de nasporingen van ons gewezen medelid Dr. C. de Gavere te Groningen, die ook in deel X van dit Tijdschrift een lang opstel heeft geplaatst, getiteld: *Notices sur quelques macrolépidoptères indigènes* » en dat grootendeels over de fauna van Groningen en omstreken handelt.

Het is stellig zeer te betreuren, dat de collectie van den heer de Gavere door slecht étiquetteeren (terwijl hij veel bij buitenlandsche handelaren kocht) niet vertrouwbaar was en dat daardoor zijne opgaven van vindplaatsen geen geloof verdienden. Dat dit menigmaal terecht is geschied, bewijst het vermelden van: *Argynnis Arsilache* Esp., *Zygaena Minos* WV. enz.

Het « Onland » begint bij de Witte brug, ongeveer 20 minuten buiten de stad aan den weg naar Paterswolde en vormt een groote, onafzienbare vlakte, bestaande uit lage veengronden. Het grasgewas wordt, voor zoover het land nog niet in cultuur gebracht en dus voor den entomoloog bedorven is, eenmaal per jaar, en wel in

het laatst van de maand Juni of het begin van Juli gemaaid. Tot dien tijd prijkt het land in den prachtigen dos van de veenflora. Hier en daar staan wilde boschjes van waterwilgen, elzen, berken enz. en groeit de veenbes (*Vaccinium oxycoccus* L.) over groote oppervlakten, in gezelschap van *Orchis*-soorten enz.

Voor den entomoloog een Dorado! Maar de ligging, zoo nabij een groote stad levert ook een groot gevaar op. Het vangen, vooral van de zeldzame dagvlinders zal met eenig overleg moeten geschieden. Het voorbeeld van het buitenland is daar om te bewijzen, dat er niet zoo heel veel toe noodig is om in betrekkelijk zeer korten tijd een diersoort uit te roeien. In Meyrick, *a handbook of British Lepidoptera* leest men herhaaldelijk « extinct now », « nearly extinct now », enz.; bij *Polyommatus Dispar* Haw. (*Hippothoë* Lewin) staat zelfs « *wholly extinct since about* 1860 », geheel uitgeroeid sedert ongeveer 1860! Een schip op strand een baken in zee! Om niet in dezelfde fout te vervallen zal het noodig zijn, dat de Nederlandsche entomologen van de na te noemen, in ons land zeer zeldzame soort, die echter daar ter plaatse een korten tijd algemeen is, niet meer vangen dan strikt noodig is voor hun verzamelingen en om vooral de beschadigde exemplaren te laten vliegen.

Ik wijd over dat « Onland » eenigszins uit, omdat het in 1901 het doel zal zijn van de excursie onzer vereeniging en vele leden zich misschien opgewekt zullen gevoelen om daarom naar Groningen te komen.

In dat Onland heeft de heer R. J. de Boer te Groningen eenige aberratiën gevangen, die eene nadere omschrijving verdienen. Ik maak van de gelegenheid gebruik om tevens eene variëteit te beschrijven, door mij daar ter plaatse buitgemaakt.

Polyommatus Hippothoë L. ab.

Pl. 14. Fig. 5.

Bij deze soort heb ik in « Onze Vlinders » pag. 9 vermeld, dat de inlandsche exemplaren die ik gezien had, een sterken overgang vertoonden tot de var. *Eurybia* Ochs.

De ♂♂ die ik naderhand zag en bij Groningen door de heeren

de Boer en Kooi gevangen waren, behoorden alle echter duidelijk tot den type.

Ook met de ♀♀ was dit het geval. Maar in Juni 1900 ving de heer de Boer een ♀, dat zóó donker is, dat ik het der moeite waard achtte er eene nadere omschrijving van te geven, vergezeld van afbeeldingen van deze aberratie (fig. 5 en 6) en van de echte var. *Eurybia* (fig. 7), waarvan ik een exemplaar uit Zwitserland van Staudinger ontving.

Is de grondkleur van het ♀ van den type donkerbruin, op de voorvleugels komt, vooral in de middencel, franjewaarts van de zwarte stip op de dwarsader en in de cellen franjewaarts van de stippenrij roodbruine bestuiving voor, die zich vaak over een zeer groot deel van het vleugelvlak verbreidt. Standvastig is bij alle exemplaren een roodbruine band in het franjeveld der voorvleugels, die door een smallen, donkeren band van de witte franje gescheiden is. De achtervleugels zijn zwartbruin, met breeden, roodbruinen band langs den achterrand, waarin franjewaarts breede zwarte stippen in de cellen staan.

Var. *Eurybia* Ochs. ♀ heeft eenkleurige donkerbruine voorvleugels, en mist bijna geheel de roodbruine banden langs den achterrand der voor- en achtervleugels, die bij den type op de onderzijde der achtervleugels, om zoo te zeggen, doorgedrukt zijn; volgens de beschrijving van Ochsenheimer staan in de staarthoek der achtervleugels eenige roodbruine, zwart gekernde vlekjes. De onderzijde der voorvleugels, die bij den type geheel oranje bestoven is, heeft bij de variëteit deze bestuiving alleen in het midden. De roodbruine band langs den achterrand der achtervleugels is geheel of bijna geheel verdwenen.

De aberratie door den heer de Boer gevangen, vormt een duidelijken overgang van den type tot de evengenoemde variëteit. De grondkleur is zeer sterk geprononceerd zwartbruin en de middenstip op de dwarsader is evenals de stippenrij voorbij het midden der voorvleugels donker, zwart. De middencel is wortelwaarts van de stip roodbruin gevuld, terwijl franjewaarts daarvan een klein roodbruin veegje staat. De roodbruine band langs den achterrand

is even als die op de achtervleugels geheel gelijk aan die van den type. De grondkleur der achtervleugels is zeer donker zwartbruin. De onderzijde van voor- en achtervleugels is geheel als van den type.

Daar *Pol. Hippothoë* L. zoo zeldzaam in Nederland is, meende ik den leden geen ondienst te doen met de afbeelding van boven- en onderzijde te doen vervaardigen. De heer Dr. Henri W. de Graaf heeft zich hier wel mede willen belasten en verdient een woord van grooten lof voor de onovertrefbare wijze waarop hij dit gedaan heeft.

Polyommatus Hippothoë L., var. *Groningana.* m.

Ik wil van deze gelegenheid gebruik maken om een variëteit te beschrijven door mij dezen zomer in meerdere exemplaren op dezelfde plaats gevangen.

Ik heb in mijn vorenstaande bijdrage (pag. 239) beschreven *Pol. Dorilis* Hfn. var. *Brantsi* m. Deze onderscheidt zich door de aanwezigheid van paarsblauwe streepjes in de cellen vóór den achterrandsband, even als *Pol. Phlaeas* L. dit vrij geregeld heeft.

Bij de exemplaren door mij bij Groningen gevangen is de blauwe weerschijn als het ware in de cellen opgehoopt tot paarsblauwe stippen of streepjes; zij rusten op de zwarte kapjes die wortelwaarts den roodbruinen band begrenzen. Ik heb zoowel ♂♂ als ♀♀ van deze variëteit. Het komt mij voor, geheel overbodig te zijn een afbeelding van deze variëteit te laten maken. Ik geef haar den naam *Groninguna*, daar het terrein, waar zij voorkomt, als het ware nog onder de rook van de stad Groningen ligt, al behoort het aardrijkskundig tot de provincie Drente en het gehucht Eelderwolde.

Argynnis Selene W. V. ab.

(Fig. 8, 9.)

In het dertiende deel van dit Tijdschrift is eene aberratie afgebeeld door den heer Heylaerts bij Breda gevangen. Zij wordt

daar niet beschreven. Dit is wel jammer, omdat nu onbekend is of de onderzijde in een of ander opzicht ook afwijkt van den type.

Het komt mij voor, dat het aanbeveling verdient om geen genoegen er mede te nemen met eenvoudig naar eene afbeelding te verwijzen. Een afbeelding, hoe goed ook, is en blijft een copie. Fouten, groot of klein, blijven niet uitgesloten. Ik ben overtuigd, dat menige afbeelding in de latere deelen der eerste Serie van Sepp minder ongelukkig zou zijn uitgevallen, indien de schrijvers en teekenaars gedwongen waren geweest zich volkomen rekenschap te geven van hetgeen zij zagen.

De door den heer Heylaerts gevangen aberratie heeft zwart bestoven achtervleugels, terwijl de voorvleugels geheel typisch gekleurd en geteekend zijn; alleen zijn de zwarte teekeningen wat smal, waardoor het geheel een lichter aanzien heeft.

Het hier afgebeelde exemplaar is een ♂ en door den heer de Boer in Mei 1891 gevangen. Het vertoont sterke melanistische neigingen, vooral op de achtervleugels.

a. B o v e n z ij d e.

Op de voorvleugels zijn de zwarte teekeningen die tusschen de middenader en den voorrand liggen geheel als bij den type. De wortel is weinig donker bestoven, de rijen vlekken, die bij den type over de geheele vleugelbreedte loopen, zijn slechts duidelijk op de bovenste helft, zoodat het wortelgedeelte van de benedenhelft bijna eenkleurig is. De plaats der typische vlekken is daar namelijk zeer flauw aangegeven. De stippenrij voor den achterrand vloeit ineen met den zwarten achterrandsband, waarin de gewone licht-bruine ronde vlekjes zijn uitgespaard.

De achtervleugels zijn geheel donker bestoven met uitzondering van een onregelmatigen band langs den binnenrand (in cellen 1 c en 1 b), ovale vlekken op de aderen langs den achterrand en eenige onregelmatige vlekken en bestuiving op het midden van den vleugel en langs den voorrand.

b. Onderzijde.

De onderzijde biedt nog meer verschilpunten aan dan de bovenzijde. De zwarte cijferachtige streepjes op de voorvleugels zijn flauwer van tint en de laatste stippenrij ontbreekt, even als de zwarte kapjes vóór den achterrand Op de plaats van de stippen staan zeer smal gerande, licht gevulde, lange driehoekjes of vlekjes, die franjewaarts begrensd worden door eene lichtgele bestuiving in de cellen, welke tot aan de franjelijn doorloopt. De donkere aderen steken duidelijk tegen deze bestuiving af en ader 5 en 6 zijn bovendien bruin bestoven. Van den donkerbruinen band in de voorvleugelpunt is alleen een vlekje om de bovenste stippen over.

De achtervleugels zijn het best te beschrijven als één groenachtig geelwit veld, waartegen de donkerbruine aderen helder afsteken. Van de zwarte stippen is vooral duidelijk zichtbaar die in het wortelveld, welke zeer groot en kommavormig is. Het duidelijkste is misschien de omschrijving, dat het schijnt alsof de zwarte kapjes, die bij den type langs den achterrand loopen, zijn opgeschoven tot op de plaats der zwarte stippen in den gewolkten band, zoodat in cellen 5, 6 en 7 dergelijke kapjes staan en zwarte, onduidelijk begrensde stippen op ader 2 en 3. De kapjes in cellen 5 en 6 zijn wortelwaarts bruin begrensd, terwijl langs die aderen eene bruine bestuiving loopt, evenals langs de aderen 2 en 3. Een iets donkerder, flauwe schaduw wijst de plaats aan, waar de gewolkte band wortelwaarts zou eindigen, evenals er zulk een schaduw loopt op de plaats van den middenband. De plaatsen die bij den type geel zijn, hebben bij deze aberratie dezelfde kleur, terwijl overigens alle ruimte in de cellen, die niet bruin bestoven is, paarlemoerkleurig is of met deze kleur bestoven.

De aberratie *Rinaldus* Hbst. wordt als volgt beschreven: « Bovenzijde zonder middenvlekken, gedeeltelijk zwartbruin. De onderzijde der achtervleugels met onduidelijken gewolkten band en met smalle, in de lengte loopende paarlemoervlekken bij den achterrand; de gewolkte band kan ook ontbreken. Deze aberratie komt in Helsingland (Zweden) en Finland voor. Zij is mij in natura onbekend,

maar naar deze wel wat korte beschrijving te oordeelen, doet het Groningsche exemplaar daar sterk aan denken.

Argynnis Aglaja L. ab.

(Fig. 10, 11.)

Dr. de Gavere deelt in het bovenaangehaalde stukje mede, dat bij Groningen « herhaaldelijk » exemplaren worden gevangen eener schoone aberratie van het ♀. De geheele bovenzijde is dan zwart bestoven, met uitzondering van een lichte ring om de zwarte vlekken.

Het afgebeelde exemplaar is door den heer de Boer in Juli 1895 gevangen en vertoont wel eenige melanistische neigingen, doch is vooral merkwaardig om de onderzijde.

a. Bovenzijde.

De wortel der voorvleugels is zeer weinig donker bestoven en de bestuiving is niet met zwarte vlekjes afgezet, zooals bij den type. Van de drie cijferachtige teekens, die het naast aan den wortel, onder den voorrand staan, is het middelste slechts door een uiterst flauwe bestuiving aangegeven. De zwarte kapjes, die de rij bruine achterrandsvlekken begrenzen, staan meer wortelwaarts. Daardoor vloeien zij bij den voorrand met de stippenrij ineen, terwijl de kapjes wortelwaarts meer gerekt van vorm zijn en in de bovenste cellen de stippen met hun punt even raken.

De achtervleugels hebben de gewone smalle, bruine achterrandslijntjes in de cellen. Staan echter bij den type wortelwaarts daarvan en door een smalle, zwarte lijn gescheiden, smalle, ovale vlekjes, die wortelwaarts door zwarte kapjes zijn afgezet, bij deze aberratie zijn die kapjes als het ware teruggedrongen tot de plaats, waar bij den type de zwarte stippen staan. Die lichtbruine vlekken zijn rond van vorm, terwijl de drie vlekken, die het dichtst bij de staarthoek staan donker, en de overigen, die ook franjewaarts spits zijn, grijs zijn afgezet. De middenband is aanwezig en wortelwaarts geheel typisch van vorm; franjewaarts is hij in de middelste cellen langs de aderen zwart bestoven tot aan de donkere afzetting der

ronde vlekken langs den achterrand. Hierdoor blijven tusschen den middenband en de afzetting lichtbruine, halve maantjes staan. Het wortelgedeelte van den voorrand is ook donker bestoven.

b. O n d e r z ij d e.

De onderzijde wijkt nog sterker van den type af.

De grondkleur der voorvleugels is dezelfde, maar de type heeft voor den achterrand een rij paarlemoervlekjes, die met groene en van het midden af met zwarte kapjes zijn afgezet; de buitenste stippenrij bestaat uit groene of zwarte stippen, die bij den voorrand vaak franjewaarts paarlemoervlekjes hebben. Bij de aberratie zijn de kapjes in correspondentie met die op de bovenzijde, uitgerekt tot lange driehoeken, die met hun top staan op de plaats der stippenrij en in mindere of meerdere mate met paarlemoer zijn gevuld. De overige vlekken correspondeeren met die der bovenzijde en zijn dus minder in aantal en dunner dan bij den type.

De grondkleur der achtervleugels is als bij den type, en wel okergeel met sterke groene bestuiving tot voorbij de buitenste rij paarlemoervlekken. Is bij den type de band tusschen deze rij en de randvlekken okergeel, ook bij dit exemplaar is dit het geval, voor zoover hij zichtbaar is. De randvlekken zijn nl. niet lang en smal, maar zeer groot en bij den staarthoek rond en tot den voorrand vrij regelmatig in lengte toenemend. Zij hebben denzelfden vorm als de vlekken op de bovenzijde. Het paarlemoer loopt over de groene kapjes heen, waardoor een blaauwachtige plaats ontstaat en de kapjes loopen spits uit tot aan de vlekken van de buitenste vlekkenrij. Deze vlekken staan op de gewone plaatsen en hebben de gewone gedaante. Echter zijn de middelste alleen paarlemoerkleurig, die bij den voorrand en in de staarthoek zijn lichtgeel. Aan den vleugelwortel staan groote vlekken, die de kleinere vereenigen, welke daar gewoonlijk staan. De vlekken komen bijna onmiddellijk uit den wortel en staan in cellen 7, de middencel en 1 c. De middencel is er geheel mede gevuld.

Kollum, 22 October 1900.